

heeft „een hartstoechtelijke neiging om zijn eigen theologie op te heffen“ (Haitjema).

En Barth is ook daarin kind van zijn tijd.

Breed op de dingen ingaan kunnen wij hier in deze beknopte en niftaard populair te houden artikelen niet.

Met enkele verwijzingen mogen we wel volstaan.

In de negentiende eeuw openbaarde zich van alle kanten verzet tegen den geest der vorige eeuw.

Verzet tegen haar overheerschende orthodoxie.

Verzet ook tegen de overheerschende filosofie van de vroegere periode.

Tegen de orthodoxie had men de griet, — om met Van Mourik Broekman te spreken in zijn „Vrijzinnig-Christ. Geloofsleven“ — dat zij geloofde, „dat God in handen genomen kan worden en in een theologisch laboratorium geanalyseerd“. De orthodoxie was te plat, te hoogmoedig, te lui, te zeker in haar rustig gangetje en haar koele, verstandelijke ontleding. Als reactie daartegen kwam een kring van theologen op, soms met een individualisme, dat heroïsch dorst zijn, die radikaal braken met de overgeleverde termen en den rustigen redeneertrant der al te menselijke verzekerdheid. Zelfs het woordenboek der schare werd geheel en al gewijzigd. Het irrationeële, het numineuse, werden in korten tijd termen van de theologische markt; want ook de theologie, al heet zij koningin, heeft haar marktgang.

Daarbij kwam ook een heele omkeer in het wijsgeerig denken. Zoor veel ware hier te bespreken. Maar een naam worde hier naar voren gebracht: dien van Barth's patroon Søren Kierkegaard. Tegen den wil tot verzoening van gelooven en weten kwam Kierkegaard in het krijt. Hij zag daarin den dood voor het gelooven. Weten, zoo oordeelt hij, is objectieve zekerheid hebben. Maar wat men weet, zoo redeneert hij voorts, kan men niet gelooven; tot het wezen van het geloof behoort immers objectief onzeker zijn. Zonder risico bestaat geen geloof. Kan ik God objectief grijpen en vatten, dan geloof ik niet; maar juist, omdat ik het niet kan, daarom geloof ik. De waarheid van het christendom moet dus vallen buiten de regelen van de logica; zij is paradoxaal. Tegenover geloof staat niet de twijfel, maar de ergernis. En zich ergeren, zich stooten aan de paradoxië van de historische werkelijkheid, die in het geloof gegrepen en aanvaard wordt, dat is niet twijfelen, maar vertwijfelen.

Dit zijn zoo enkele gedachten van Kierkegaard. Met het rationalisme rekent hij grondig af. En hij komt weer op voor het erkennen van de „ergernis“ en de „dwaasheid“ in de prediking.

Deze reactie tegen wat een vroegere eeuw geloofde en predikte is bewust geweest. Op velerlei andere wijze openbaarde zij zich. Tegen de poging om alle disharmonieën weg te strijken, durft een man als Kierkegaard weer de spanning aan van het geloof in, en de zielswerkzaamheid met, de tegenstellingen van wereld en God, werkelijkheid en ideaal, tijd en eeuwigheid, geloof en weten.

Voorzover nu Karl Barth zeer sterk onder Kierkegaards invloed staat, is zijn overbuiging naar hem, ook in het stellen van het paradox, volkomen te begrijpen.

Dat ik op Kierkegaard wees was, nog eens, natuurlijk niet om den schijn te wekken, als of men de ontwikkeling der dingen al begrepen had, als men van Kierkegaard tot Barth een lijn trok, en daarmee uit. Het proces is zeer ingewikkeld en we kunnen hier niet eens beginnen aan een schets van de historische ontwikkeling in de theologie van den nieuweren tijd, voorzover zij het paradox in de religie stelt. We haalden Kierkegaard (ook Hamann is een baanbreker) even naar voren, omdat hij, ten minste bij name, zoo overbekend is. Kierkegaard is de man, die Jezus als Paradox geteekend heeft. En Barth is geneigd het hem na te zeggen, en het thema zoo breedmogelijk uit te werken. Voor hem is ook Christus de groote paradox. Paradox is voor Barth de weg, de waarheid en het leven; want Christus is het ook en Christus is de Paradox. Zoo vaak — aldus Barth — een ziel waarachtig geloofd en met God in verbinding treedt, tot God „ja“ zegt met heel haar levenskracht, is er het wonder; Kierkegaard zou zeggen: het ongerijmde; Barth zegt: het paradox. Het inzicht, dat God de eer (de doxa) hebben moet, gaat tegen den schijn der dingen in, is dus paradox.

Meer zullen we thans niet zeggen. Hetgeen opgemerkt werd, was genoeg, om uit de namen van Kierkegaard, Barth, Haitjema te laten begrijpen, hoe het komt, dat ook in Nederland, en dan met name in onze kringen, de kwestie van het paradoxale karakter der waarheid gesteld en besproken wordt, zulks in overeenstemming met het buitenland, waarin men niet zwijgen kan over het irrationeële, de antinomieën in het kennen van God, de spanningen in de religie. Niet als religieus-filosofisch begrip, maar als term in den strijd onzer dagen komt hier de paradox in dit blad ter sprake. Wie weet, dat zelfs de Synode van Aasen is bestreden als bederf-brengend college, ook al, omdat

zij voor het paradoxaal karakter der waarheid geen oog heette te hebben, en zelfs aan de hiermee samenhangende kwesties niet eens toekwam, die begrijpt, dat we, alleen voorzover hier in Nederland onder onze menschen de vooropstelling van het paradox in de religie plotseling een acuut verschijnsel werd, het vraagstuk hier bespreking verkrijgt.

Want, mag men de profeten van de paradox gelooven, dan is onze eer als Gereformeerden, als Calvinisten, er mee gemoeid, of wij voor deze dingen oog hebben, ja dan neen. De verkondigers der paradoxale waarheid beroepen zich, om ons uit onze orthodoxistische lauheid en traagheid wakker te schudden, op de ouden, niet het minst op Calvin. Prof. Haitjema weet zich een echt vertegenwoordiger van Calvin; hij, met zijn paradox, schuilt in de tent van Calvin, meer dan Dr. Kuyper. En waarlijk hij is het niet alleen, die met het paradox bij Calvin intrek nemen wil. Ook in het buitenland doet men het.

Nog in 1925 heeft Peter Brunner, in zijn studie over Calvin³⁾ een poging gewaagd, om, nadat hij door de vraagstukken van dezen tijd aan het denken was gebracht, uit Calvin af te lezen het antwoord, dat hij op die nieuwere vragen geeft. Het is typeerend, dat ook het boek van Brunner uitloopt op een allerlaatste hoofdstuk: Het paradoxale in het geloof. Brunner meent, dat Calvin het paradox in zijn dogmatisch denken vaak ontmoet heeft en van die ontmoeting ook getuigenis afgelegd heeft. Calvin — zoo heet het bij Brunner — had zijn oogen wijd open voor de waarheid, dat geloof tegen den schijn der dingen (paradoxan) ingaat. Tegenover Servet houdt hij staande, dat het een duivelsche inbeelding is, te gelooven, dat wij het heil reeds bezitten (want op die manier ziet men het eschatologisch moment in het geloof voorbij); en tegenover die afgewezen „duivelsche inbeelding“ stelt Calvin dan de gedachte, dat de geloovige mensch den inhoud van Gods belofte niet kan aanzien voor iets wat zienlijk en aanwijsbaar is; hij moet gelooven, gelooven, tegen den schijn, die voor oogen is, in (paradoxan). Gelooven is altijd paradoxaal. Wie het geloof van dat paradoxale karakter ontdoen wil, heft het op, laat het los. Zoo leest Brunner bij Calvin.

Ja, hij gaat nog verder. Niet slechts in de aanvaarding van Gods geestelijke beloften in Christus, maar ook in de waarneming van het wereldleven en de geschiedenis, is de mensch slechts in staat, de waarheid te grijpen, als hij staat in de paradox van het geloof. In zijn preeken over het boek Job, zoo meent Brunner, heeft Calvin dit duidelijk als zijn stellige overtuiging uitgesproken. In die preeken heeft Calvin tusschen 2 figuren, die in het boek Job optreden, een scherp contrast gezien: n.l. tusschen Elifaz en Job. Elifaz is de man, die de paradoxië van het geloof opheffen wil: hij wil alles begrijpen en in een nauwsluitend, volkomen passend systeem van Godsregering besloten zien. Volgens Elifaz is Gods bestuur alleen te zien als men daarin regelmaat, heilige orde, klare wijsheid opmerkt. Maar Job komt boven Elifaz uit; hij begrijpt ten leste, dat het hier beneden de tijd van de onrust is, en dat wij daarom niet anders kunnen en mogen doen, dan „aan te merken de dingen, die men niet kan zien“; en te zijn als Mozes, die „zich vasthield, als ziende den onzienlijke“. Met andere woorden: Job houdt vast aan de paradoxië van het geloof en heeft daarin Elifaz overwonnen en zichzelf bevrijd.

En dan wordt door Brunner heel die worsteling van Calvin om door het geloof te bewaren de dingen, die nog niet gezien worden, gezien als een worsteling uit en naar het paradox. In zijn verklaring van Gal. 2:20 (ik leef, doch niet meer ik, enz.) vindt Brunner, niet zonder vreugde, ook letterlijk het woord „paradox“ door Calvin gebruikt; en hij kan niet laten, het met nadruk naar voren te brengen. Het paradox, zoo hoort Brunner Calvin dan uitspreken, het paradox schrikt van de rede en de redelijkheid terug. Zoo gezien, is de paradoxië van Calvijn's geloofsbegrip een bewaren van de waarheid van Hebreëen 11:1 en een uitwerking daarvan in zijn bevende woorden van eerbied en ontzag voor de geopenbaarde waarheid Gods.

Zonder nu verder hier te beoordeelen, of deze uiteenzetting juist is, en zonder te vragen, of, wat hier „paradox“ heet, hetzelfde is, als wat men tegenwoordig bij voorkeur onder dat woord verstaat, willen we toch even wijzen op deze jongste poging van Brunner, om voor de stelling van het paradox schuilplaats te vinden bij Calvin, den groote.

Men moet immers in deze opzettelijke pogingen om het paradox in de religie uit Calvin zelf te halen, een verschijnsel zien, dat voor ons van groote beteekenis is. Er is ook een andere tijd geweest; op Calvin hebben nog steeds anderen weer een heel anderen kijk. Er zijn er ook, die Calvin een „theoloog van de eenheid“ vinden, en die hem dan weer tengevolge daarvan als den „theoloog der diagonalen“⁴⁾ gaan bezien, den waren „Vermittelungstheoloog“; en die hem juist hierom boven Zwijgli plaatsen, omdat laatstgenoem-

de de man is van de paradoxië, en Calvin ze overwint; Calvin, die zijn leer theocentrisch heeft opgebouwd⁵⁾).

Men ziet het: wij, Calvinisten, hebben niet eens het onbetwiste recht van beroep op Calvin. Men ziet in ons niet zoozeer anti-calvinisten, als wel Calvin-loozen, als wij het paradox niet stellen, zoo als het door Barth en Haitjema wordt verkondigd.

En daarom wordt het een kwestie van zelf-herkenning. We moeten reeds om onze eigen plaats te kunnen bespreken en bewaren, ons afvragen, wat er aan is van dat paradoxaal karakter der waarheid. De kwestie heeft haar belang voor de filosofie en de ethiek; ook voor de rechtswetenschap heeft Prof. Dooyeweerd nog onlangs haar beteekenis laten zien. Maar zij betreft voor ons doel in dit blad wel allereerst onze plaats onder het standbeeld van den grooten theoloog Calvin.

K. S.

³⁾ Lic. Dr. J. Bolte, Calvin's Vorlesungslehre. In: Calvin studien, Feestschrift zum 400. Geburtstage Joh. Calvins. Leipzig, Rudolf Haupt 1909, 436 v.

UIT DE SCHRIFT.

Geene Verdoemenis.

Rom. 8:1.

Romeinen acht is een bergtop. Daar ademt een verlorene ziel in de hogere sferen der Godsgemeenschap en der liefde van Christus.

Nabij den hemel gekomen roemt Paulus in de zaligheid der verzekering van het eeuwige leven. Zijn roemtaal is een heilige conclusie.

Zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest.

Hoe kon de apostel tot deze slotsom komen? Hij heeft eerst betoogd dat de rechtvaardiging van Gods volk vast ligt in de gerechtigheid van Christus.

Gerechtigd uit het geloof hebben wij vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus (5:1).

En wel blijft voor de heiligmaking het wachtwoord des christens om te strijden in den Geest tegen het vleesch, maar ook voor de heiligmaking kan het laatste woord een danktoon zijn: Ik dank God door Jezus Christus onzen Heere (7:24).

Twee dingen staan dus vast. De rechtvaardiging van Gods volk staat onwankelbaar.

En de heiligmaking veroorzaakt wel strijd, maar is toch evenzeer veilig bij Hem, die dood en zonde overwon.

Welnu, dan moet de conclusie zijn: zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn.

Verdoemenis.

Het is maar één woord, doch welk een afgrond van jammer en ellende wordt er door ontsloten. Laat ons dit woord nooit onnadankend uitspreken.

Er is een gevaar, en laat ons daartegen waken, dat het ons niet meer treft of roert.

Dat we gewoon zouden worden aan het spreken over zoo ontzettende werkelijkheid als in het woord verdoemenis besloten ligt.

Want dat is toch eigenlijk de eeuwige verdoemenis.

Dat zon op groote geestelijke schade ons te staan komen.

Het is voor ons niet mogelijk om ten volle de diepte der verdoemenis te peilen.

Om een indruk van haren peilloozen jammer te geven spreekt de Schrift van haar in beelden.

De zielwroeging wordt geteekend als een kouwen der tong van smart en als het knagen van een worm die niet sterft.

Het onduidbare der pijnen wordt omschreven als het gefolterd worden door een vuur dat niet uitgebluscht wordt.

De verdoemenis, is zij niet de ongetemperde instraling van Gods toorn? De onherroepelijk geworden vervloeking Gods.

Hier op aarde heeft zelfs de meest verharde zondaar nog verlichting.

En de meest ellendige heeft onder ons nog wel zijn oogenblikken van vernieuwing.

Algemeene genade wordt hier door ieder genoten.

Maar in de eeuwige verdoemenis ontbreekt dit alles.

Ze is niet en nooit anders dan leed en smart, dan wroeging en pijn, dan donkerheid en afgrijzen, dan ellende en jammer.

Hierbij komt nu nog dat deze ontzettende jammerstaat niet maar als een toekomstige donkerheid ons wacht, maar dat wij allen van nature er op ditzelfde oogenblik reeds aan onderworpen zijn.

Door Gods algemeene goedheid voelen wij er de smarte nu nog niet van.

Maar de waarheid is toch, om met Paulus te spreken, dat Jood en Heiden te zamen onder den vloek liggen.

En zij, aan wie de bediening van de sleutelen des hemelsrijks is toevertrouwd, hebben tot taak om het allen ongelovigen en allen die zich niet met een waar hart tot God bekeeren, aan te zeggen

²⁾ Belangstellenden worden verwezen o.m. naar H. E. Weber, Das Geistesleben der gegen wart und die Theologie, Leipzig Deichert, 1925, vooral 3e boek, II en III 2). Vgl. ook Eiert, en Ueberweg enz.

³⁾ Vom Glauben bei Calvin, J. C. B. Mohr, Tübingen, 1925 (van den naam der stad Kampen maakt hij Kompton).

⁴⁾ Vgl. Weber, a.w. inl.

dat
op
Za
wor
ontv
Ma
het
vleit
rang
Da
werd
Ma
wij
doen
V
A
J
gen
schijn
geroe
Me
mees
Te
aang
La
Is
de w
Nie
Nie
En
La
de v
room
Ma
gezie
te le
voor
die
maa

Zoo
en du
Jan
rijk g
Gaa
herfel
Ma
De
het b
Ook
Toen
tegeme
Niet
hooge
Amste
Am
opmer
Doel
gaat b
De
Het
opden
Het
En v
al spo
De l
De v
drevon
Wie
ming v
van A
laar

Nieu
Wel
deze h
placée
De v
naast l
ting va
En
Gelij
juist n
beenop
Een
Zijn
hem te
Hij i
Goon
Als
putter
Hij w
weggeh
Hij s
afwez
Hij h
train.
Hij i
Het z
zijn, z
Geve
de zijn

Calvijn zo
isch heeft

niet eens
vijn. Men
als wel
stellen.
vordt ver-

o zelf-her-
ten plaats
afvragen.
akter dor-
g voor de
chtsweten-
angs haar
voor ons
ats onder
g Calvijn.
K. S.

In: Calvin-
ius. Leipzig.

tom. 8; L.
ademt een
dsgemeen

luis in de
ige leven.
temenis
zus zijn,
andelen,

o komen?
vaardiging
gheid van

wij vrede
tus (5:1).
iet wach-
den Geest
iligmaking
Ik danke
7:24).
vaardiging

rijd, maar
en zonde

zoo is er
en die in

n afgrond
ontsloten.
uitspreken.
en waken,

et spreken
het woord

ge verdoe-

is te staan

i volle de

n jammer
n beelden
en kouden
i van een

mschreven
r dat niet

nperde in-
epelijk ge-

verharde

s nog wel

ieder ge-

lbreekt dit

en smart.
afgrijzen.

le jammer-
lonkerheid
ure er op
rpen zijn.
en wij er

Paulus te
onder den

sleutelen
n tot taak
zich niet
te zeggen

dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis
op hen ligt.

Zag de mensch dat nu maar, dan kon verwacht
worden dat hij zou trachten het naar verderf te
ontvlien.

Maar het is juist zijn zelfverblindend dat hij
het niet ziet en zich in valsche gerustheid neer-
vleit om te ontwaken uit dezen roes in de eeuwige
rampzaligheid.

Daarom is het lot van den mensch die zondaar
werd, zoo diep beklagenswaard.

Maar wat is het dan ook rijk en heerlijk als
wij 't weten mogen: zoo is er dan nu geen ver-
doemenis!

Verlost, bevrijd van dien eeuwigen jammer!

Men hoort dien juichtoon niet zoo dikwijls.

Ja, men hoort het wel en herhaaldelijk in krin-
gen waar het Halelujah-roepen even werktuigelijk
schijnt te geschieden als elders het ach- en wee-
geroep over 'smenschen ellende.

Maar in de tent der vromen overheerscht helaas
meestal de klaagtoon.

Te zelden weergalm het van hulp en heil ons
aangebracht.

Laat Paulus' roemtaal ons jaloersch maken.

Is dit roemend getuigen niet noodig tegenover
de wereld?

Niet onmisbaar tegenover Satan?

Niet sterkend voor uw eigen zieleleven?

En niet verheerlijkend Gods naam?

Laat ons dan niet klagen en ons bepalen tot
de verzuchting; oeh, mocht ik nog eens eenmaal
roemen als Paulus.

Maar kom met deze begeerte voor Gods aan-
gezicht, biddend werkzaam met zijn Woord om
te leeren verstaan, dat er geene verdoemenis is
voor degenen, die in Christus Jezus zijn,
die niet naar het vleesch wandelen,
maar naar den Geest.

J. G. KUNST.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

XXVI.

Weer naar Assen.

Zoo zagen wij dan Assen weer in een ander jaargetijde
en dus van een anderen kant.

Jammer, dat dit jaar de late herfstintien niet zoo
rijk geschakeerd zijn als anders wel het geval is.

Guarne hadden wij ons vergewist, hoe het gevande
herfstont Drenthe's hoofdstad kleepte.

Maar daarvoor waren we niet naar Assen getrokken.

De Synode schonk zelfs geen snipperuurtje om even
het bosch in te loopen.

Ook het weer lokte daartoe niet uit.

Toen wij uit den trein stapten kwam huivering ons
tegenmoet.

Niet alleen door zijn noordelijke maar ook door zijn
hooge ligging krijgt Assen de koude wat vroeger dan
Amsterdam.

Amsterdam en Assen scheelt een jas, hoorden we
opmerken.

Doch de Asser broeders en zusters weten wat een
gast loekont.

De oude kwartieren werden weer betrokken.

Het vuur van vroegere vriendschap behoefde niet
opnieuw te worden aangemaakt.

Het brandde vanzelf.

En ook zij, die in hotels waren ondergebracht, waren
al spoedig in verwarmende konversatie gewikkeld.

De temperatuur in het kerkgebouw was ideaal.

De gaskachels doorstraalden heel de ruimte en ver-
dreven alle kilheid.

Wie met het probleem van doelmatige kerkverwar-
ning worstelt, informeer maar eens bij den kerkeraad
van Assen.

Daar is de oplossing gevonden.

De samenstelling.

Nieuwe gezichten waren er weinig.

Wel waren er primi door secundi vervangen, maar
deze hadden in den regel ook vroeger al eens geran-
placeerd.

De voornaamste verandering was wel, dat Gelderland
naast Dr. Keizer niet door Dr. Kunst, maar door Dr. Ren-
ting van Winterswijk was vertegenwoordigd.

En dat om minder aangename reden.

Gelijk men in de bladen heeft kunnen lezen, had hij
juist in een der ziekeninrichtingen te Amsterdam een
beenoperatie ondergaan.

Een man als Dr. Kunst wordt altijd gemist.

Zijn optimisme, jovialiteit en hulpvaardigheid maken
hem tot een gewild persoon.

Hij is overal voor te vinden.

Geen werk acht hij te gering.

Als er soms op de Synode een houthakker of water-
putter moet zijn, dan biedt hij er zichzelf voor aan.

Hij waarschuwt nog eens extra, als de postbus wordt
weggehaald.

Hij springt in, als er van de perscommissie iemand
afwezig is.

Hij haalt, wie door de Synode genood is, van den
trein.

Hij is altijd in actie en geeft zich geheel.

Het zal wel een zware goduldproof voor hem geweest
zijn, zoolang stil te moeten liggen.

Geve de Heere, dat hij spoedig geheel hersteld tot
de zijnen terugkeere.

De Laman was er weer.

Niet alleen voelde hij zich sterk genoeg om zijn
pastorale arbeid te verrichten, maar als blijk van
verhoogde gezondheid nam hij ook weer zijn plaats
als assessor in.

Zoo zat er dan nu een vijftmanschap achter de groene
tafel en ik moet zeggen: vijf staat wel zoo dekkend
als vier.

Ook Prof. Lindeboom was op het appel.

Op zijn leeftijd vind ik dat in het gure jaargetijde wel
een beetje een waagstuk.

Maar wij hebben ons gelukkig vergeefs bezorgd ge-
maakt.

Het schiedde hem blijkbaar niet weer in de voor-
hoede te staan.

Juist had hij zijn zestigjarig predikantsjubileum achter
den rug.

Ook de drukte bij die gelegenheid had hem geen
kwaad gedaan.

Frisch, levendig en slagvaardig als ware hij de vijftig
nog niet gepasseerd, sprak hij zijn woord in de beraad-
slagingen mee.

Op vergaderingen is hij in zijn element.

Toch was het niet dat, wat hem naar Assen dreef.

Hij is er diep van doordrongen, dat onze kerken
kritieke dagen doorleven.

En zoolang er nog levenstracht in hem is over-
gebleven wil hij die wijden aan de kerken, welke hij zoo
lang in trouwe liefde heeft gediend.

Het inleidend woord van den Praeses.

Wie er ook in zijn element was, was de Praeses.

Hij zou geen openingsrede houden.

Die zou misplaatst zijn, vond hij.

Maar hij brengt ons daardoor in ongellegenheid. Want
hoe moeten we nu zijn woord noemen, waarmee hij de
vergaderingen van de voortgezette Synode opende?

Eigenlijk had ik mij het begin anders gedacht.

Ik verwachtte slechts een korten hamerslag met een
daarbij gevoegd: hiernee heropen ik de Synode.

Immers stond het wel vast, dat wilde de Synode
ditmaal spoedig afloopen, alles moest veruullen, wat
haar ook maar eenigermate verlengen zou.

Nu wij echter in één week geroed zijn gekomen,
heeft stellig niemand van de Synodale leden er spijt van,
dat Dr. Fernhout nogmaals een openingsrede hield, al
mag die dan ook niet een openingsrede heeten.

Het was een genot haar te hooren.

Zich basierend op Efeze 4 overzag Dr. Fernhout den
kerkelijken toestand van het oogenblik.

Hij voelde zoo juist aan, wat er in de Synode
leefde, toen hij sprak over een wolk van droefheid, waar-
onder de Synode samenkwam.

Ik zei, dat wij onder een wolk van droefheid saam-
kwamen en heb daarmee uitgesproken wat wel aller-
eerst uw aller hart vervult. Er is smart in onze zielen
over wat in het leven onzer Kerken benaamt en ver-
ontrust. Smart over zooveel dat wij verloren, over broe-
ders en zusters die zich van ons afkeerden, over Ker-
ken, die de gemeenschap met ons braken, over de twis-
ten en verdeeldheid die ons Geref. volk meer dan ooit
schouwspel maken voor heel ons land, over de ver-
deeldheid en verscheuring in families en huisgezinnen.
Om dit alles schreit onze ziel gedurig voor God en 't is
waard beschreid te worden. Als wij al deze droeve din-
gen voorbij onzen geest laten gaan en er ons door laten
bespreken, behoeven wij toch niet te vergeten, dat dit
alles wat wij noemden niet het ergst is en voor ons niet
het bitterst mag zijn. Het ergst is het bitterst moet ons
zijn dit, dat zij die elke hand met ons dreigen te ver-
scheuren, toch — naar onze liefde gelooft en hopen
blijft — leden van één lichaam zijn, een lichaam dat
het minst van alle geweld duldt en breuk draagt, het
lichaam van onzen Heere Jezus Christus. Laat de
droefheid daarover in ons leed den grondtoon geven,
ook in dit ons samenzijn. Ze zal onzen arbeid richten
en heiligen en vruchtbaar maken voor den opbouw van
's Heeren Kerk en voor het herstel van elke breuk, die
te herstellen valt.

En wat is er niet te herstellen, als de liefde heerscht
welke God instrument maakt van de Zijne.

Krachtig verdedigde hij voorts de Synode tegen eenige
aanklachten, welke tegen haar waren ingebracht.

Vooreerst tegen deze, dat niet de broeders, die ons
verlieten, maar de Synode zelf scheuring veroorzaakte
en een breuk sloeg.

Of zullen wij misschien onze droefheid het zwijgen
moeten opleggen en elke zucht terugwijzen voor zelf-
aanklacht? Zoo zeggen het de broeders en zusters, die
zich van ons afkeerden. Zij werpen ons voor de voeten,
dat wij zelf oorzaak zijn van de breuk, waarover wij
treuren. Zij verwijten ons, dat wij ontzoonen zijn aan
de hooge roeping, die Paulus in Efeze 4 elk lid van de
Kerk des Heeren, maar haar ambtsdragers in het bij-
zonder, met zoo grooten nadruk voorhoudt, dat wij de
leden van het lichaam hun plaats, hun recht, hun
roeping in het lichaam betwisten. Zij zeggen, dat wij
hebben aangevat de libertas prophetandi, ons hebben
vergrepen aan de zelfstandigheid, vrijheden en rechten
der plaatselijke Kerk. Van de vrijheden en rechten
spreekt men alsof dat het kostelijkst goed was, dat de
Heere aan Zijn Kerken heeft willen geven en het hoog-
ste doel, waarnaar zij hebben te streven. Maar bij deze
beschuldiging strekt het Woord dat wij lezen zich als
een schild over ons uit. Elken dag is er voor ieder onzer
in eigen ambt en kring en voor ieder onzer Kerken
een taak om dienstbaar te zijn, neen, niet aan wat wij
ons eigen kerkje noemen, maar aan den opbouw en
vastheid en den wasdom van de Kerk van Christus.
Daartoe roept ons Paulus op in Efeze 4; daaraan moet
alles zich dienstbaar maken. En deze oproep krijgt
niet meer nadruk dan als wij, gelijk nu, de Kerken
verteenwoordigen in Generale Synode; die laatste
belijdenis dat wij als Kerken beseffen niet elk voor zich
te bestaan, maar saam voor elkaar en allen ten dienste

van het lichaam van Jezus Christus, waarom de plaat-
selijke Kerken in het kerkverband openbaring zoeken
naar buiten. Daarom zullen wij niet schromen, als het
moet, den persoon en de Kerk in den weg te treden als
wij achten, dat ruimte maken de geheele gemeenschap
der Kerken en daardoor, althans voor ons deel, het
lichaam van Christus schaden zal. Het was toch dat,
wat wij hebben bedoeld en gezocht in elke uitspraak
die hij velen in het vaderland bitterheid en verzet heb-
ben gewekt.

De tweede aanklacht, welke hij ontzoonde, is deze,
dat onze kerken blijkens de Synodale beslissingen, ver-
vallen tot leelijkheid.

Een andere aanklacht, die men tegen ons opwerpt,
is deze, dat wij in angstvallig en benepen waken over
de zuiverheid van leer, voor trouw aan de belijdenis
den voet hebben gezet op den weg der leelijkheid.
Voor zoover in deze beschuldiging waarschuwing lig-
gen kan, mogen wij allen onze ooren openzetten.

Maar als men onzen jver voor de zuiverheid van de
leer, ons opkomen voor de majesteit der Waarheid,
zoekt te vonnissen met een beroep op, een eenzijdig
accentueeren van de praktijk des levens, van de mystiek
in het lichaam van Christus, dan tekenen wij daar-
tegen op grond van Efeze 4 verzet aan.

Efeze 4 verzuimt niet te zeggen, dat wasdom aller-
eerst bestaat in opwassen van de kennis, het herinnert
ons dat die Christus riep om zijn lichaam te dienen,
allereerst zijn bedienaars des Woords en van de Waar-
heid, apostelen, profeten en leeraren. En zeker de
Christelijke praktijk heeft haar recht naast de belij-
denis, maar als de Waarheid naar het vermaan des
apostels betracht zal worden en daardoor het lichaam
van Christus opwassen, moet die Waarheid er zijn,
worden erkend en aanvaard. Daarom hebben wij ons
niet vergist als wij in verzet zijn gekomen, toen God
ons riep pal te staan tegen alles wat de majesteit des
Woords aanrandt.

De derde aanklacht, waarbij zoowel Dr. Geelkerken
e.s. als Prof. Haitjema als beschuldigers optreden, komt
hierop neer, dat de Gereformeerde Kerken bezig zijn te
„verdingelijken”, te „verzakelijken”, of zooals Dr. Fern-
hout het noemde te steriliseeren en te mechaniseeren.

Een derde aanklacht is, dat wij bezig zijn het leven
onzer Geref. Kerken te steriliseeren en te mechanisee-
ren; maar men verzuimt voor die beschuldiging ook
maar een enkel getuigenis aan te voeren. Wij kunnen
daarom ons hoofd niet breken over de vraag of deze
beschuldiging recht heeft, maar willen er toch dit ant-
woord op geven, dat wij onze ziel wijd open zetten voor
het deel des Woords, dat wij geloven hebben. Dat dit er
ons aan herinnert, dat de Kerk een lichaam is, het le-
vend lichaam van onzen Heere Jezus Christus, tot wier
opbouw wij geroepen zijn en laat ons zoeken met al de
teederheid en heilige bedachtzaamheid, die iedere aan-
raking van dit lichaam eischt, op elk deel onzer Syno-
dale taak in te gaan. Maar laat ons dan ook niet ver-
geten, dat ieder die geroepen wordt tot verzorging van
een lichaam als onze artsen, geroepen wordt in te grij-
pen. Daarom, denkend aan het lichaam, moeten wij
niet vergeten, dat waar besmetting van buiten indringt
of verworping van binnen uit zich openbaart, ingrijpen,
pijnlijk ingrijpen noodig kan zijn. Daarbij moge ons
leiden de ootmoedigheid, zachtaardigheid, lankmoedig-
heid, waarmee de apostel de geloovigen vermaant
elkander te dragen, en te bewaren de eenigheid des
geestes, in den band der liefde, waardoor wij in staat
zijn onzen pijnlijken arbeid te verrichten met het ge-
duld, de toewijding en volharding, die noodig zijn om
dienstbaar te zijn aan den opbouw en wasdom van het
lichaam van Jezus Christus.

Wijze woorden, welke geheel Gereformeerd Neder-
land dient te hooren.

Mogen zij ook op onze schismatische broeders en
zusters indruk maken.

Niet de Synode heeft het Gereformeerde Israël be-
roerd.

Niet de Synode heeft het evenwicht tusschen leer
en praktijk tusschen belijdenis en wandel verbroken.

Niet de Synode heeft het levende tegen het doode,
het levende Woord Gods tegen een op zichzelf dood
boek ingeruild.

De schuld ligt elders.

= Afscheidscollege van prof. Geesink.

Prof. Geesink heeft de goede gewoonte, elders gevolgd,
om bij het neerleggen van het hooggeleraarsambt een af-
scheidscollege te geven, aan de Vrije Universiteit ge-
importeerd.

Door de bijzondere gave hem geschonken heeft hij alle
sentimentaliteit onderdrukt en al te benauwde wierook-
geuren door gezonde ventilatie den weg naar buiten ge-
wezen.

Het was een middag vol weemoed.

Even werd dit poor prof. Geesink getouchéerd.

Maar het werd door hem niet uitgewerkt.

De humor begroef in het afscheidscollege het senti-
ment.

Daarin bleef de aftredende hoogleraar zichzelf gelijk.
Ook hem heeft het leven teleurstellingen en verdriete-
lijkheden gebracht.

Maar hij wist die steeds te verbergen achter het artis-
tiek bewerkte schild van den humor.

Met hem treedt uit den aktieven dienst onzer Vrije
Universiteit een man met groote en zeldzame talenten,
een veelzijdig geleerde, een artistieke persoonlijkheid, een
vergrijde met een jong hart, een aangenaam causeur,
een niet het minst voor studenten aantrekkelijke figuur,
de laatste vertegenwoordiger uit den klassieken tijd onzer
hoogeschool, een ontvankelijke voor nieuwe riseringen,
zoo ze zich slechts verdroegen met de Calvinistische be-
ginselen, een nederige van hart, een...

Doch nu zonden wij komen op een terrein, waarop wij
hem persoonlijk leorden kennen.

Hierboven gaven wij uitdrukking aan wat ieder, die